

Memo Raad

Aan: Raad
Van: College
Cc:

c.hoof@hethogeland.nl

Datum: 01 juni 2021
Onderwerp: Onderzoek Joods erfgoed
Zaaknummer: Z.HHL.041242

Geachte leden van de raad,

In de zomer van 2020 publiceerde het Nationaal Archief de Duitse 'Verkaufsbücher' online. Hierin zijn objecten opgenomen die tijdens en na de Tweede Wereldoorlog van zijn Joodse eigenaren zijn onteigend. Het televisieprogramma Pointer van KRO-NCRV heeft na aanleiding van deze publicatie een algemeen onderzoek gedaan naar de onteigening van Joods bezit tijdens en na de Tweede Wereldoorlog door gemeenten in Nederland. Onderzoek naar de rol van het openbaar bestuur tijdens en kort na de oorlog heeft sindsdien meer aandacht gekregen. Grote gemeenten als Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht hebben de afgelopen jaren een soortgelijk onderzoek als Pointer uitgevoerd en afgerond. De gemeente Groningen is in februari 2021 begonnen met een eigen onderzoek naar de onteigening van Joods erfgoed. In navolging van de gemeente Groningen start de gemeente Het Hogeland, in samenwerking met de gemeenten Veendam, Oldambt en Westerkwartier, een (archief)onderzoek naar de feiten omtrent de onteigening en restitutie van Joods bezit tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Het onderzoek zal zich in grote lijnen richten op de onteigening en restitutie van Joodse eigendommen (onroerend goed, woningen, bedrijfspanden en gronden - inclusief de problematiek van gemeentelijke (na)heffingen) en de opvang en het rechtsherstel van gedupeerde Joden.

In de gemeente Het Hogeland zijn 74 Joodse inwoners in de periode 1940-1945 omgekomen door toedoen van de oorlog. Het merendeel van de 74 Joodse inwoners woonden in Winsum, Warffum & Uithuizen, maar er waren ook families uit Leens, Eenrum, Ulrum, Usquert en Bedum. Uit de Duitse 'Verkaufsbücher' blijkt dat er 21 registraties voor Het Hogeland zijn met betrekking tot de verkoop/onteyning van Joodse panden/woningen in de gemeente, daarvan is er geen enkel pand/woning direct door de gemeente aangekocht.

Het feitelijk onderzoek bestaat uit de volgende activiteiten:

1. Doorzoeken van (naoorlogse) agenda's van Burgemeesters & Wethouders, verslagen van de gemeenteraad en de aansluitende correspondentie naar vermeldingen en/of overwegingen ten aanzien van beleid inzake terugkerende Joodse inwoners, de restitutie van woningen, eventuele achterstallige heffingen en procedures rond rechtsherstel.
2. Het analyseren van de gegevens over eigendom van woningen van Joodse inwoners in de gemeente. Voor de analyse wordt een vergelijking gemaakt met registraties over bezit van onroerend goed van het kadaster en de online beschikbare 'Verkaufsbücher'.

3. Het analyseren van diverse archiefdossiers over grondtransacties van de gemeente, toewijzing en vordering van woonruimte, afhandeling verwoeste percelen in de gemeente, teruggave van overdrachtsgelden van in de oorlog verkochte panden etc.

Daartoe stellen de gemeenten Veendam, Oldambt, Westerkwartier en Het Hogeland gezamenlijk een onderzoeksteam en begeleidingscommissie samen. Vanwege het omvangrijke bronnenonderzoek, de specifieke deskundigheid én voor het beperken van de doorlooptijd zal het onderzoeksteam bestaan uit een aantal onderzoekers en mogelijk (PhD)studenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Het onderzoeksteam wordt geleid door één externe hoofdonderzoeker. Iedere gemeente voert afzonderlijk, maar parallel aan elkaar, hun eigen onderzoek uit in samenwerking met het onderzoeksteam en bespreken wekelijks gezamenlijk met elkaar de bevindingen en de voortgang. De begeleidingscommissie bestaat uit een groep externe deskundigen die als klankbordgroep dient voor het onderzoeksteam. Daarnaast zal de begeleidingscommissie objectief zicht houden op het verloop van het onderzoek en zal het mee denken in keuzes/dilemma's die naar voren komen tijdens het onderzoek. De commissie bestaat uit een onderzoeker van het NIOD (Nederlands Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies), iemand van een lokaal oorlogs- en verzetscentrum en een ervaren bestuurder. Met de begeleidingscommissie komen we één keer in de maand samen.

De uitvoering van het onderzoek zal na de zomervakantieperiode van start gaan. De beoogde doorlooptijd bedraagt een klein jaar.

Hoogachtend,
Het college van B&W,

H.J. Bolding
burgemeester

P.P.M. van Vilsteren
secretaris